

Accountancy zonder bedrijfseconomie?

Joost Groeneveld

In 1974 was ik secretaris van het Informele Landelijk Overleg van Accountancydocenten. Ik herinner mij dat de Universiteit van Amsterdam de eis van een bedrijfseconomische vooropleiding wilde laten vallen. Grondslag voor het Amsterdamse standpunt leek te zijn dat Amsterdam te weinig accountancystudenten kreeg. Het standpunt stuitte op verzet van de andere opleidingen. Bedrijfseconomie bleef als eis gehandhaafd.

WIE DEZER DAGEN (augustus 2005) de website van het Koninklijk NIVRA raadpleegt, treft daar op een prominente plaats de volgende stelling aan:

'Bij de toelating tot de accountancystudie zou minder op het precieze vakkenpakket moeten worden gelet. Ook studenten met een niet-bedrijfseconomische vooropleiding moeten worden toegelaten.'

Deze stelling heeft als toevoeging: breng hier uw stem uit. Ik heb op hier geklikt. Tot dat moment waren 179 stemmen uitgebracht door drie categorieën: RA; student RA; overig. In totaal was 56% het met de stelling 'eens' en 44% 'oneens'.

De groeiende vraag naar accountants dreigt het aanbod steeds meer te overtreffen. Een van de manieren om de instroom in de accountancystudie te vergroten is de toelatingscriteria te verruimen, stelt Vincent Tophoff in de Accountant van juli/augustus 2005 (pag. 55). De sterke nadruk op het precieze vakkenpakket belemmert nu de instroom van studenten uit andere studies, terwijl ze wel degelijk geschikt zijn voor het accountancyvak omdat ze over iets veel belangrijkers beschikken: een kritische analytische geest.

'Een kritisch-analytische geest leer je makkelijker boekhouden dan je een boekhouder leert kritisch-analytisch te zijn,' aldus Tophoff. Tophoff maakt een vergelijking met Engeland en Wales, waar iedereen die een bachelor-titel heeft, ongeacht de studierichting, zich kan aanmelden voor de opleiding tot Associate Chartered Accountant (ACA). Het gevolg: slechts vier procent van alle 'ACA-studenten' heeft een bachelor in accountancy.

De stelling heeft als probleem dat de afbakening tussen vooropleiding en accountancystudie niet zonder meer eenduidig is. Maar laten we ervan uitgaan dat de grens traditioneel ligt bij een doctoraal examen. Dan zou de stelling inhouden dat met elke titel (master; meester; ingenieur) accountancy kan worden gestudeerd. De stelling houdt in dat dit moet kunnen. Bij de huidige universitaire verhoudingen kan de grens ook worden gelegd bij het bachelorexamen. Dat zou een niveaoverschil kunnen zijn, maar principieel is het voor de stelling niet van belang.

Bij de stelling wordt door het NIVRA de volgende achtergrondinformatie verstrekt (zie kader onderaan deze pagina).

De overwegingen van Tophoff - zoals hier geciteerd - komen op het volgende neer:

- schaarste aan accountants dreigt;
- zie Engeland en Wales; daar kan het ook;
- een strikt vakkenpakket is ondergeschikt aan een kritische analytische geest.

Met deze toelichting wordt duidelijk dat een 'andere' vooropleiding niet alleen geen beletsel mag zijn, maar dat daarvan ook succes mag worden verwacht. Dat laatste dan tweeledig:

- de huidige beperking wordt door studerende als een belemmering ervaren;
- een 'andere' vooropleiding staat succes in accountancy niet in de weg.

'Tophoff: 'Een kritisch-analytische geest leer je makkelijker boekhouden dan je een boekhouder leert kritisch-analytisch te zijn.'

Schaarste dreigt

Tophoff lijkt de dreigende schaarste vooral toe te schrijven aan de groeiende vraag naar accountants. Het zou wel eens aardig kunnen zijn om na te gaan waarom het aanbod (kenmerklijk ten minste in relatieve zin) achterblijft. Omdat het nu verplichte vakkenpakket een hinderpaal zou zijn? In dat geval zou moeten worden onderzocht of die hinderpaal noodzakelijk is om de vereiste kwaliteit te krijgen. Een onderzoek naar de eindtermen van de opleiding ligt dan voor de hand. Dat is iets anders dan de schaarste uit de wereld te helpen door de vereiste speci-

	wel accountancystudie	geen accountancystudie
wel vooropleiding accountancy	A	B
geen vooropleiding accountancy	C	D

fieke eindtermen los te laten. Die zijn voldoende, maar volgens Tophoff niet noodzakelijk.

Een vóóronderstelling bij de oplossing van Tophoff moet zijn dat de schaarste door de opleiding ontstaat. Per implicatie vindt een voldoende aantal mensen accountancy aantrekkelijk, maar kiest een deel van hen desondanks voor een andere vooropleiding. Zo ontstaan vier groepen studerenden: (zie schema bovenaan deze pagina)

Volgens de stelling zou hierbij moeten gelden dat A + C voldoende accountants oplevert; de groep A alleen is zo klein dat zij tot schaarste leidt. De aanvulling door C is ‘dus’ nodig. Bijkomende vragen zijn:

- waardoor ontstaat groep B?;
- waarom gaat groep C niet meteen - zoals A - accountancy studeren?;
- waarom kiest groep C alsnog voor accountancy? Impliciet hoort daar de vraag bij: waarom is er toch ook een groep A?

De vragen verdienen nader onderzoek. Op dit moment kan over antwoorden worden gespeculeerd.

- A weet wat accountancy is en kiest de rechte weg. Wordt niet teleurgesteld en gaat door;
- A denkt te weten wat accountancy is, maar ziet vervolgens alternatieven die als aantrekkelijker worden beoordeeld. Zo ontstaat groep B;
- D heeft geen belangstelling voor accountancy en kiest vanaf het begin voor een andere richting en is daarin succesvol;

- C maakt een alternatieve start, maar raakt gaandeweg onder de bekoring van accountancy en kiest voor de accountancystudie.

Op dit moment kan C niet bestaan. Door haar mogelijk te maken, zal de scheiding tussen A en C zijn opgeheven. Misschien wordt daardoor A kleiner dan zij nu is. Van die grotere groep C zal wel wat weglekken naar D. Het zou naïef zijn te veronderstellen dat alleen grotere groepen accountancy gaan studeren.

‘Een kritisch-analytische geest (wat dat ook zijn moge) is een noodzakelijke, maar niet een voldoende voorwaarde.’

Een onderzoek naar schaarste zou een verklaring moeten geven voor het ontstaan van de vier groepen. Wat zijn hun indrukken, hun ervaringen, tradities en ambities? Schaarste heeft zeker te maken met imago en attractie. Een (relatief) achterblijvend aanbod kan het gevolg zijn van een negatief imago van het beroep. De oplossing van dit schaarstevraagstuk ligt dan niet bij de opleiding maar bij het imago, respectievelijk bij de wezenlijke inhoud van het accountantsberoep, waarvan de wervende kracht voor een deel verloren zou zijn gegaan. De laatste jaren hebben zich kwesties voorgedaan die

het imago misschien geen goed hebben gedaan. De wezenlijke inhoud van het beroep, respectievelijk van de uitoefening daarvan, is door toezicht en regelgeving in aanzienlijke mate gewijzigd.

Zie Engeland en Wales; daar kan het ook

Bij een verhouding van 96:4 wordt groep A van 4% als het ware overspoeld door groep C van 96%. Ook op dit punt kan over oorzaken worden gespeculeerd.

- ontbreekt het aan goede voorlichting?;
  - wordt met de keuze van het vakkenpakket niet al op de latere beroepskeuze gepreludeerd?;
  - is het een symptoom van toegenomen vrijheid om een definitieve keuze pas in een later stadium te maken?;
  - is het een luxe die studerenden zich kunnen veroorloven om eerst eens wat anders van de wereld te zien?
- En wat betreft de gevolgen:
- is groep A beter voorbereid en wordt door die 4% de eigen opleiding op efficiënter wijze ingericht?;
  - biedt de andere oriëntatie van groep C even goede of zelfs betere mogelijkheden als accountant?

Een kritisch-analytische geest

Ervan uitgaande dat die 96% van groep C even goede – of zelfs betere – accountants oplevert dan de 4% van groep A, zou de verleiding kunnen opkomen de accountancyopleiding als zijnde redundant af te schaffen. Een ‘kritische analytische geest’ volstaat immers. Een psychologische test kan de opleiding vervangen.

Tophoff zal het anders hebben bedoeld: het is niet van doorslaggevend belang wat iemand studeert, als hij maar studeert.

Ik zou het anders formuleren. Een kritisch-analytische geest (wat dat ook zijn moge) is een noodzakelijke, maar niet een voldoende voorwaarde. Een effectieve en efficiënte opleiding beschouw ik als een tweede noodzakelijke voorwaarde. Ook hier: nature én nurture.

Ontwikkelingen in hoofdlijnen

In de jaren zeventig was ik lid van een NIVRA-commissie die moest onderzoeken over welke kennis van bedrijfs-economie een accountant moest beschikken. De commissie kwam in 1980 tot de conclusie dat in hoofdlijnen bedrijfs-economie moest worden gekend op het niveau van het toenmalige kandidaatsexamen, met uitzondering voor 'waarde en winst' waarvoor een doctoraalniveau werd aangegeven, dit alles aangevuld met enige methodologie voor bedrijfs-economie.

Later (jaren tachtig) werd voor de NIVRA-opleiding de bedrijfs-economie van hoofdvak tot basisvak, met als gevolg minder uren bedrijfs-economie en meer 'beroepsgerichtheid'. De Wet op de Jaar-rekening (1970) werd doorontwikkeld. De regelgeving kwam goed op gang en in het beeld dat ik mij vormde, verschoof het accent van (bedrijfs)economie naar accounting. In Maastricht zei Jan van der Poel bij de start van de controllers-opleiding dat daarmee het gat werd gevuld dat accountancy had laten vallen. In de jaren negentig zouden de register-valorators dat voorbeeld naar analogie volgen. In de loop van de jaren negentig verdween accountancy uit het Academisch Statuut.

Verandering van het beroep

Accountancy is niet meer het beroep van 25 jaar geleden. Een onderwijspakket van 25 jaar geleden zou nu niet meer passen. Uit ervaring weet ik dat het NIVRA haar opleiding met regelmaat verfrist. De uni-

versitaire bedrijfs-economische opleidingen zullen in principe minder zijn gesneden op de maat van accountancy, omdat accountancy daar voor veel studenten en docenten niet de eindterm is. Met uitsluitend het oog op de algemene functie van de accountant zou (enige) sanering mogelijk zijn. Het impliceert de wenselijkheid van een nieuw onderzoek - en algemener dan waarover in 1980 werd gerapporteerd - naar de (basis)kennis voor een accountant en naar studierichtingen die daarin kunnen voorzien.

'De oplossing van dit schaarstevraagstuk ligt dan niet bij de opleiding maar bij het imago, respectievelijk bij de wezenlijke inhoud van het accountantsberoep'

Imago-onderzoek

Daarnaast zal onderzoek nodig zijn naar het imago van het accountants-beroep en naar de overeenstemming daarvan met de wezenlijke inhoud met de bijbehorende carrièremogelijkheden. Bij dreigende schaarste moet niet worden vergeten dat van de register-accountants tegenwoordig 45% (groep B) buiten de algemene functie werkzaam is. Ook op die groep zou een beroep kunnen worden gedaan. Belangrijk is anderzijds dat andere opleidingen voor accountants een deel

van deze bestemmingen onmogelijk kunnen maken.

In dit licht schiet een algemene maatregel ('elke bachelortitel geeft toegang tot de accountancyopleiding') tekort. Zij kan geen recht doen aan het complex van beweegredenen en ontwikkelingen die tenslotte op een bepaald moment leiden tot een bepaalde aanbod/vraag-verhouding naar accountants.

De wetgever heeft in het algemeen een op de accountancy gerichte opleiding op universitair niveau als eis gesteld. Die gerichtheid is voorschrift. Het universitaire niveau zal in de termen van Tophoff vervangend zijn voor de kritisch-analytische geest. Wel moet accountancy het sturend element zijn. Met in de beroepsuitoefening minder bedrijfs-economie dan 25 jaar geleden, zal voor dat deel ook in de opleiding bedrijfs-economie kunnen worden losgelaten. Maar dat is geen reden accountancy als het sturend element los te laten. **An**

Drs. J.G. Groeneveld RA
RV, Directeur
Wingman
Business
Valuators B.V.,
Dordrecht/
Leidschendam

1 Bij wijze van understatement

Adress: <http://www.klop-partners.nl>

Klop & Partners Nijkerk B.V.

Vacatures in Accountancy www.klop-partners.nl

- ASSISTENT ACCOUNTANTS
- CONTROLELEIDERS
- MEDEWERKERS
- MANAGERS
- SENIOR MANAGERS
- FINANCIAL PARTNERS
- DIRECTEUREN
- VENNOTEN

Home
Vacatures
Contact

info@klop-partners.nl

Bezeminder 12A • Postbus 1085 • 3860 BB NIJKERK • T. 033 2459433 • F. 033 2460612